

Het Taalakkoord op de werkvloer

Eindelijk gelijke kansen voor doven?

Veel SW-bedrijven hebben zich al aangesloten bij het Taalakkoord en doen hun best om met taaltrainingen het niveau van het Nederlands te verbeteren. Wat betekent dit Taalakkoord voor doven? En wat is het effect van het inzetten van gebarentaal binnen sociale werkplaatsen?

Tekst: Rosa Withaar

Foto: WSD

Op de afdeling Blizo/WSD waar Frans van Uden werkt, werken 28 dove medewerkers. Hier doen enkele van hen met horende collega's een gebarenspeel.

‘Dove werknemers in SW-bedrijven hebben vaak geen volwaardig taalaanbod gehad in hun leven,’ vertelt Nienke Fluitman, eigenaar van Gebaren.nl. ‘Niet alle dovenscholen zagen gebarentaal als volwaardige taal, daarom werd dit niet overal aangeboden.’ De cijfers liegen er niet om: in Nederland hebben ongeveer 700.000 werknemers moeite met lezen, schrijven en communiceren. Het is voor hen lastig zich verder te ontwikkelen. Taal is cruciaal: lage taalvaardigheid leidt tot hoger ziekteverzuim, lagere productiviteit en veiligheidspro-

‘Tot acht jaar geleden was de communicatie beperkt tot het gebaar “werken”’

blemen (want de veiligheidsvoorschriften niet kunnen lezen of horen, is levensgevaarlijk).

De overheid maakt met werkgevers afspraken over wat zij doen om werknemers met een taalachterstand te helpen, bijvoorbeeld via lessen. Werkgevers ondertekenen hiervoor het Taalakkoord. Welke kansen biedt het Taalakkoord voor SW-bedrijven waar doven werken?

Nienke Fluitman ziet dat de aandacht voor dove medewerkers groeit: ‘Het Taalakkoord zorgt voor een enorme bewustwording bij leidinggevenden van SW-bedrijven. Er is ruimte voor de behoefte van de dove medewerker. Wanneer een dove zijn eigen moedertaal beter leert, is hij of zij ook beter in staat om een tweede taal – in dit geval gesproken en geschreven Nederlands – onder de knie te krijgen. Je kunt wel een tolk inzetten, maar als je de tolk niet kunt “verstaan”, wordt het heel lastig. Naast het Taalakkoord heeft ook de ratificatie

‘Eén is geen, twee is het begin, en vanaf drie gaat het tellen’

Frans van Uden werkt als leidinggevende bij de WSD in Boxtel, hij leerde vijftien jaar geleden al zijn eerste gebaar en tien jaar geleden volgde hij zijn eerste gebarencursus. In de tussentijd redde hij zich met wat hij leerde op de werkvloer.

U hebt vast een hele ontwikkeling doorgemaakt in de participatie van dove medewerkers?

‘Dat kun je wel zeggen! Tot ongeveer acht jaar geleden was de communicatie met dove medewerkers beperkt tot het gebaar “werken”. Dat kunnen wij ons bij WSD nu niet meer voorstellen. Iedereen zet zich in om de werkinstructies in gebaren te geven en we ontwikkelen ons steeds verder in de gebarentaal. Bij inhoudelijke gesprekken met medewerkers is niet alleen een tolk gebarentaal aanwezig, maar ook een persoonlijk begeleider. Zo kunnen we met alle betrokken partijen het gesprek zo goed mogelijk voeren en vooral bouwen aan ieders persoonlijke ontwikkeling.’

Hebt u als ervaringsdeskundige tips voor leidinggevenden?

‘Ik zeg altijd: één is geen. Een dove tussen de horende mensen is niets, daar

wordt iedereen ongelukkig van. Twee is een begin, en vanaf drie of meer kun je voor de doven een situatie creëren van veiligheid en gezelligheid. Ook belangrijk: leidinggevendenden moeten gebarentaal leren. En doe een cursus gebarentaal niet slechts eenmalig. Het moet een doorlopend cursusaanbod zijn, zodat je de taal up-to-date kunt houden en verbeteren. Op de werkvloer de gebarentaal levend houden is ook erg belangrijk. Wij spelen bijvoorbeeld geregeld het gebarenspeel. Zo oefent iedereen de gebaren op een leuke, speelse en gezellige manier. Onmisbaar is ook de inzet van tolken, want ook al werk je met gebarentaal, het is wel zo prettig voor de dove als deze echt alles meekrijgt van een gesprek of bijeenkomst. Het is dan helemaal fijn als het een vertrouwde tolk van de dove is. Dat is vaak gewoon een kwestie van tijdig plannen. Ik vind dat we dat verplicht zijn aan onze medewerkers.’

Docent Nienke Fluitman en een cursist van Stroomopwaarts maken het gebaar ‘zitten’.

Foto: Bart Bos

Foto: Bart Bos

Een horende werkleider van Stroomopwaarts geeft uitleg over het vullen van de flessen en maakt het gebaar 'meer'.

Foto: WSD

Willem de Jong van WSD Boxtel volgt nu cursus 1 'Gebaren op de werkvloer' en is hier in gesprek met zijn dove collega Irving Quast. Willem maakt het gebaar 'controleren', want ze praten over het controleren van verpakkingen.

Gebarentaal levert meer op dan elkaar ‘verstaan’

SW-bedrijf Stroomopwaarts MVS in Schiedam stelt dat eigen kracht en deelname in de samenleving voorop moeten staan, dus ook op de werkvloer. De cursus *Gebaren op de werkvloer* is daarin een onmisbaar onderdeel. Stroomopwaarts heeft 23 dove werknemers in dienst, verdeeld over 13 verschillende afdelingen. Eric van der Westerlaken vertelt over hun bijzondere ervaringen.

Is er op de werkvloer iets veranderd nadat u een cursus gebarentaal heeft gedaan?

‘Er is in ons werkbedrijf veel positief veranderd. Zo is er meer verbinding ontstaan tussen horende en niet-horende medewerkers en voelen dove en slechthorende medewerkers zich

meer betrokken en geaccepteerd. Wij hebben op de afdeling bijvoorbeeld een dove jongen die niet kan liplezen. Hij voelde zich erg buiten het team staan en sloot zich af voor de rest. Gebarentaal beheerste hij niet voldoende. Omdat de training aan zowel horenden als niet-horenden wordt gegeven, gaat de communicatie met deze jongen nu veel makkelijker. Het geeft mij veel voldoening dat hij zich daardoor veel prettiger voelt op de werkvloer. Communicatie is vaak de sleutel tot succes.’

Heeft het Taalakkoord invloed gehad op de omgang met dove medewerkers?

‘Jazeker, het Taalakkoord heeft ons ervan bewust gemaakt dat gebarentaal voor doven een taal is. Dat is waarom

we er beleid voor hebben ontwikkeld. Nu worden bij de jaarlijkse functioneringsgesprekken tolken voor onze dove collega’s ingezet. Dit heeft ervoor gezorgd dat een aantal dove medewerkers stappen hebben gezet op de werkladder.’

Wat kan er bij u nog beter in de omgang met dove medewerkers?

‘Helaas zit het nog niet altijd in ons systeem om tijdens bijeenkomsten een doventolk in te zetten. Dit moet een automatisme worden, zeker op belangrijke momenten. Ook het niveau in gebaren verschilt per medewerker. Het zou mooi zijn als we dit wat meer gelijk kunnen krijgen, zodat als we gebaren gebruiken iedereen ze begrijpt.’

van het VN-verdrag voor personen met een handicap uit 2016 bijgedragen aan de bewustwording van dove mensen zelf. Ook Dovenschap, de grootste onafhankelijke vereniging voor dove mensen, zet zich in om ook de mensen binnen de SW te bereiken en hen te wijzen op hun rechten.’

Hoe pak je een training voor zowel horenden en doven aan in een SW-bedrijf?

‘De doven en horenden beginnen altijd in aparte groepen. We hebben wel eens meegemaakt dat we met iedereen tegelijk startten, horend en niet-horend. Ook

de directeur sloot aan. Vanaf dat moment zagen de doven hun kans schoon om de directeur te confronteren met alles wat hen op het hart lag, terwijl het eigenlijke doel was om gebaren met elkaar te leren. Vandaar dat we in beide groepen altijd beginnen met begrip voor elkaar. Natuurlijk volgt daarna het leren van gebaren. Mijn collega Williëlle Koele werkt op dit moment bij DZB Leiden. Omdat bij DZB de HACCP-regels erg belangrijk zijn, gaan we daar dus mee aan de slag: we oefenen net zolang totdat wat het meest gezegd wordt op de werkvloer ook in gebarentaal lukt. Hierdoor voelen mensen zich meer gelijkwaardig en ze voelen zich prettiger op de werkvloer.’

Klopt het dat SW-bedrijven voornamelijk horende medewerkers de cursus ‘Gebaren op de werkvloer’ laten volgen?

‘Ja, maar wij merken wel dat het Taalakkoord een positieve invloed heeft op het aantal doven dat nu ook in de eigen moedertaal (gebarentaal) les krijgt. Dat is een positieve ontwikkeling voor gelijkwaardigheid op de werkvloer.’

Er zijn tegenwoordig ook - woordenboeken met digitale gebarentaal en apps te krijgen. Is een training dan nog wel nodig?

‘Vanaf een plat beeld een gebaar leren is heel moeilijk, want gebarentaal is driedimensionaal. Apps zijn eigenlijk een reminder voor alles wat je al geleerd hebt in een cursus. Er leven zo veel vragen, een app geeft daar geen antwoord op.’

Vraagt een training binnen een SW-bedrijf iets anders van u dan op een reguliere werkplek?

‘Wat ik zelf altijd inspirerend vind, is dat in een SW-trainingsgroep veel verschillende niveaus vertegenwoordigd zijn: van de manager tot de lopendebandmedewerker die een dove collega heeft. In het lesmateriaal houden we rekening met deze niveauverschillen. Bij deze doelgroep is vooral ook een heel praktisch vocabulaire nodig, hier leggen we dan ook de nadruk op in de training. Maar natuurlijk hebben we ook aandacht voor “small talk”, want dat is op de werkvloer net zo belangrijk.’ ■

Tips

- Op dswrijswijk.nl vind je een handig gebarenwoordenboekje. Via de zoekbalk kun je het boekje vinden.
- Kijk in de appstore voor de handige gebarenapp *iSignNGT*
- Kijk op www.taalakkoord.nl voor meer informatie en een toolbox